

16 გიორგობისთვე 1914 წ.

მიიღება ხალის მოწერა
უკონფესიო
წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

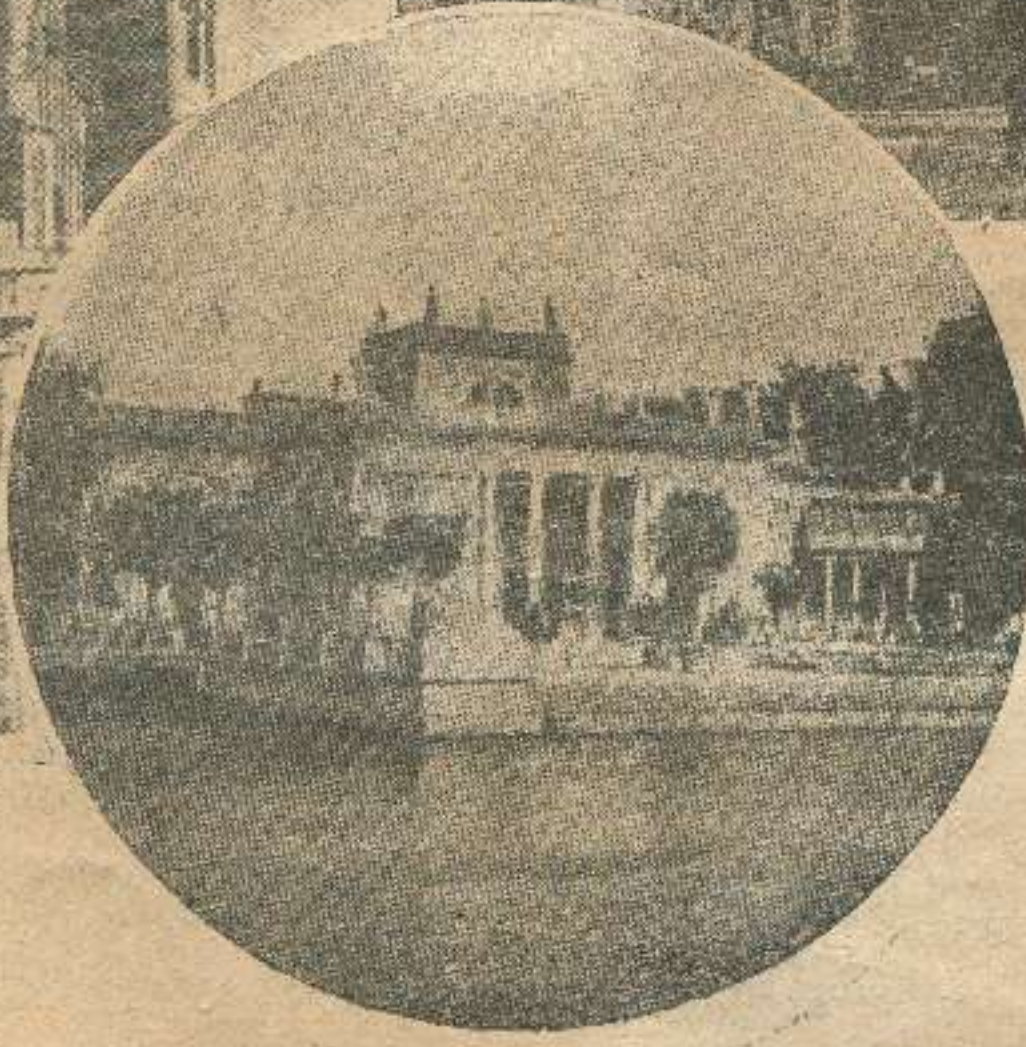
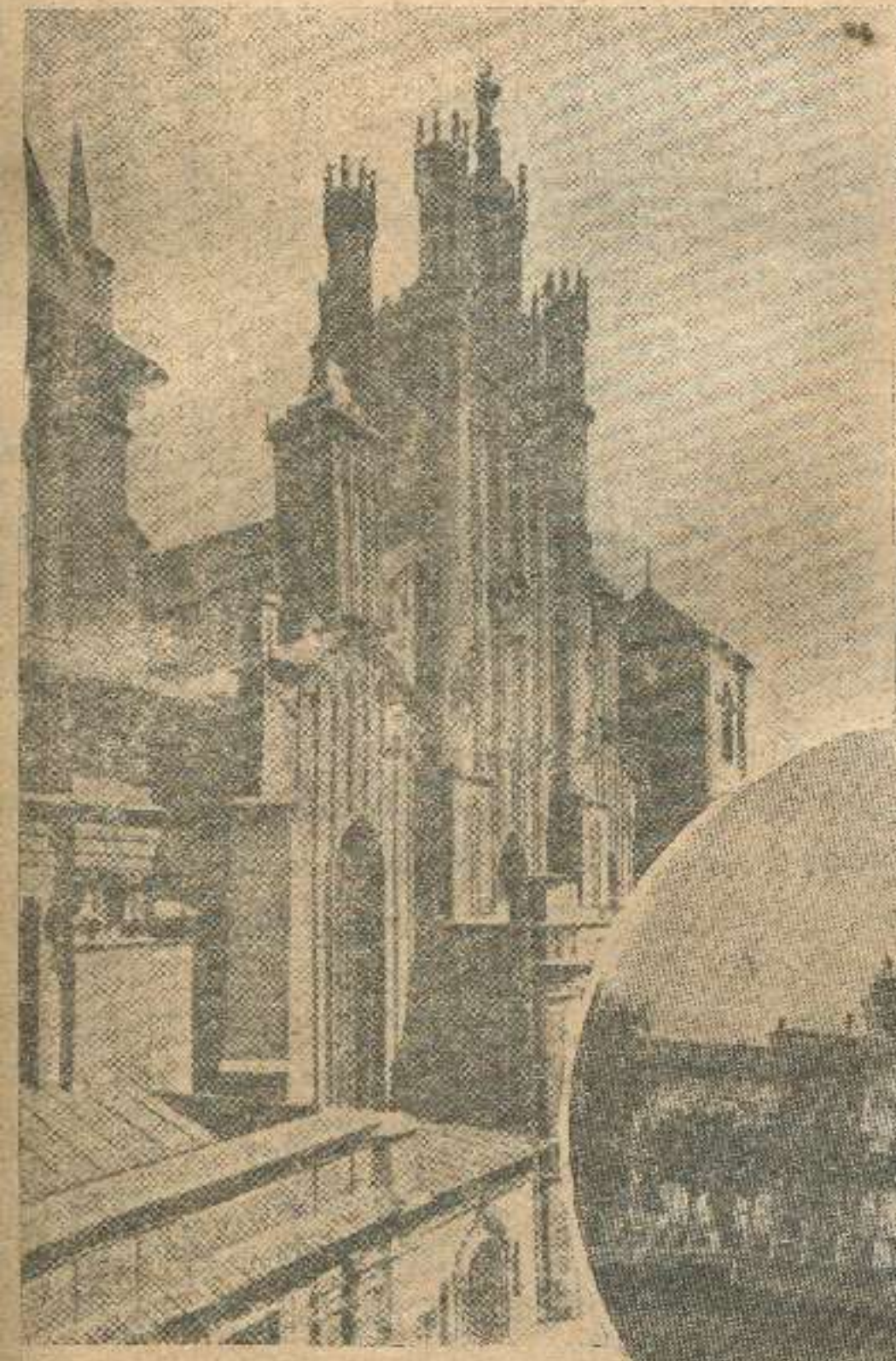

უკველ კვირმული საზოგადო-მეცნიერო-
მიური და სალიტერატურო უზრუნველ
წელიწადი მესამე

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

რედაქცია ღიაა 9—3 საათამდე.

მისამართი: თბილისი, გაბაევსკიი პერ. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპუტისა: თბილისი კლდე.

ვ ა რ უ ა ვ ა.

- 1) ქლაქის თვითმართველობის სახლი.
- 2) ლაზენკოვსკის სასახლე.

წმ. იოანეს ტაძარი.

1. მეთაური. 2. ოში და ქართველ-სომეხთა ურთიერთობა. 3. ზეკსპექტივები. — მხედარისა. 4. ფაუსტ — ა. შიხა. 5. ზრესა. 6. ასმაღეთის სასომხეთის ბედი. 7. უცნაური მოწოდება. 8. ცოცხალი ლეშები. — ქართლელისა. 9. მასალები საშუალო-კრები-სათვის. — მკვიდრისა. 10. გერმანელთა ოცნებანი. — დიოგენ-სა. 11. ბაქალანის საკითხი. 12. ზეჰნი დაჭრილები. — ნაცარ-სი.

თბილისი. 16 გიორგობისთვის
1914 წ.

წარსულ კვირას არ დასრულდა ქ. შ. წ. კ. გ. საზოგადოების კრება. შესაძლებელია, დღესაც არ დასრულდეს, მაგრამ საზოგადოება დინჯად და დარბაისლურად უნდა სჯიდეს ყოველ საკითხს. რომ აჩქარებით და წინანდებურის მიფუჩეჩებით არ შე-
ლახოს პატივისცემა იმ დიადი მიზნისადმი, რომ მელსაც ემსახურება ყველასაგან საყვარელი დაწესებულება. საქმარისი არ არის ეხლანდელი გამგეობის გატარება კრიტიკის ქარცეცხლში, საკმარისი არ არის საყვედურები, თუნდაც მეტად საფუძვლიანი, თუ ყველაფერი ძველ წესზედ დარჩება და არსებითი ცვლილებანი არ იქმნა შეტანილი ამ საზოგადოების ორგანიზაციაში. წარსულ ნომერში ჩვენ უკვე გვქონდა ბაასი იმ ძირითად ცვლილებათა შესახებ, რომელიც აუცილებლად სჭირია საზოგადოებას და დღეს მარტო ერთი და უნდა დაუმატოთ, რომ შეძლების დაგვარად გავფანტოთ ის ბურუსი, რომელსაც ახვევს საგანსა ვინმე ბატონი ჯაფარიძე „სახ. ფურცელში“. „სახ. ფურც.“ კვლავ უთმობს ადგილს ისეთ წერილს, რომელიც გამგეობის ოფიციალურ დაცვას მოგვავიწყებს, თითქო საზოგადოებაში მართლაც ყველაფერი თავის რიგზედ კეთდებოდეს. ჩვენ არა გვსურს კამათის გამართვა ამ საკითხზედ, რადგან ყოველმა გულწრფელმა ადამიანმა რომ გულზედ ხელი დაიდოს და მართალი სიტყვას, უნდა აღნიშნოს დღევანდელი უმწეო მდგომარეობა საზოგადოებისა. ჩვენ გვცხმის, რომ საყვედურებით და დამნაშავეთა გამოძებნით საქმე არ გამოსწორდება, მაგრამ აუცილებელი საჭიროება მოითხოვს — შეიცვალოს ის პირობანი, რომელნიც აყენებენ საზოგადოებას ამ უმწეო მდგომარეობაში. ამ პირობათა გარდაქმნა პირველი მოვალეობაა ყოველი გულწრფელი ქართველისა და მათი მიჩქმალვა წუწუნით, რომ „ქართველ საზოგადოებაში 2 — 3 თუ მოთებნება განგეობის შესაფერიო“ — ტყუილუბრალო სიტყვების ხარჯვა. შესაფერი ხალხი ბევრია, იქნებ ეხლანდელებშიაც, მაგრამ ისეთ პირობებში უნდა

იყვნენ, რომ საქმის პატრონობა შეეძლოთ. უნდა სამუდამოდ განიდევნოს ის დახვესებული აზრი, რომ წ. კ. გ. ს. საქმე მარტოდენ საქველმოქმედო და საპატიო არის. იგი დიდი ეროვნული საქმეა და საქმეს ყოველოვის მოსაქმენი უნდა ჰყავდეს, ნამდვილი მუშაკნი. მაშ მოუწოდებთ კრებას, არჩვენებშიაც იხელმძღვანელოს მხოლოდ ერთის მოტივით, რამდენად შეგნებული აქვს ასარჩევ პირს თავისი მოვალეობა და რამდენად შეუძლიან ეს მოვალეობა შეასრულოს.

ოში და ქართველ-სომეხთა ურთიერთობა

ომამდე ყველამ კარგად იცის, რა უთანხმოებანიც იყო ქართველ-სომეხთა შორის, ამ უთანხმოებათა ფორმები და მათი დახასიათება სხვ-და-სხვა სახეს იღებდნენ ჟამთა ვითარებაში და რომ ნათელ-ვეყოთ დღევანდელი მოსპობა ამ უთანხმოებისა, საჭიროა ზოგიერთი მათგანი მოვიგონოთ.

ბ-ნ იშხანიანის და უკანასკნელად გამოსულ „Кавказский журналист“ ის*) თანამშრომელის აზრით, ქართველ-სომეხთა ურთიერთობას ის გარემოება შობს, რომ ირდევია ქართველთა რეაქციონურ-ფეოდალური წესწყობილება, რომ ადგილი დაუთმოს სომეხთა პროგრესიულ-კაპიტალისტურ ხანას და ამ ბურჟუაზიისა და ფეოდალების დავაში სცდილობენ ჩაითრიონ ქართველი და სომეხური დემოკრატია არამკითხე მოამბეებმა; ჩაითრიონ ის ხალხი, რომელსაც არსებითად უნდა მეტად აინტერესებდეს კაპიტალიზმი, ვიდრე ფეოდალიზმი. ჩვენ აქ არ შეუდგებით კრიტიკას იმ ყალბი დებულებებისას, ვითომც ეროვნულს ძომენტს არავითარი მნიშვნელობა არა

*) ეს ნამუკრი გამოვიდა ამ კრისი კვირის წინად, როცა ფულს აკრებდნენ დაჭრილთათვის.

აქვს ამ დავაში და მთელი საკითხი იშრიტება განსაკუთრებით წოდებრივ და კლასობრივ ბრძოლით; ამაზედ აღარაფერს ვიტყვით, რადგან ჩვენი მკითხველი უკვე იცნობს ჩვენ აზრს ბნ იშხანიანის წიგნის გარჩევიდან.

მეორე სადაო საკითხია ტერიტორიის საკითხი, რომელიც უკანასკნელ დროს სხვა-და-სხვა პირობების ზეგავლენით ეკარგება ქართველობას და გადადის უცხოელების ხელში, ნამეტნავად სომხებისა, როგორც უფრო შეძლებული ელემენტისა ამიერკავკასიაში

მესამე და ყველაზედ მწვავე საკითხი ჩვენს შუა სადაო, საკითხია პოლიტიკური. უკანასკნელი, რასაკვირველია, ბევრი მიზეზის გამო, ეფარება ეკონომიურ-სოციალურ საკითხებს, იღებს ისეთ უცნაურ ფორმებს, როგორც მაგ. პოლიტეხნიკუმის საკითხი, გუბერნიების გადაშიჯვნა, რეალური მოსახლეობა და სხ. და სხ.

მაგრამ ყველა ეს საბაბები ქართველ-სომხთა უთანხმოებისა, დღევანდელი ომის და მისგან გამოწვეულ პოლიტიკურ-სოციალურ ცვლილებათა მოლოდინის სიდიადემ შთანთქა. დღეს არ ისმის ლაპარაკი კავკასიაში რეალურ მოსახლეობაზედ, არ იზომება არსებულ გუბერნიების საზღვრები და სხ., რადგან დღევანდელი საერთო გასაჭირი მეტად დიდია, რომ აღნიშნულმა „წვრიმალემა“ მიიქციონ ყურადღება, მაგრამ მაინც საჭიროა გაუზიაროთ ერთმანეთს ჩვენი ზრახვანი, რომ გაუგებრობით არ გართულდეს შემდგომი ჩვენი ურთიერთობა.

სომხური პრესა უკანასკნელ დროს თამამად აყენებს ერთ ფრიად საგულისხმო საკითხს: ოსმალეთის სასომხეთოს განთავისუფლებას. ეს პოლიტიკური ლოზუნგი თითქმის მთელ სომხობას აერთიანებს მიმართულების განურჩევლად. ზოგიერთ უთანხმოებას იწვევს მხოლოდ კონკრეტული ფორმა ამ თავისუფლებისა: ზოგს სურს ავტონომია რუსეთის პროტექტორატით, ზოგს კიდევ ავტონომია დიდ სახელმწიფოთა გარანტიით; ზოგი ისიც კი სთქვა, რომ რუსეთის სახელმწიფო სახლს ბევრი ჰყავს უფლისწული, რომელსაც სომხეთის ცალკე პრინციობა შეეძლო და სხ. და სხ. ყველა ეს და ბევრიც სხვა

სურვილი ჯერჯერობით მხოლოდ საგაზეთო სურვილადა რჩება იმისდა მიუხედავად, რომ რუსეთის პრესაც ეხება ამ საკითხს და ასე თუ ისე ამხნევებს სომხებს თავისუფლებისათვის თავეს უკანსწირავად. რაიმე რეალური, პოლიტიკური თამაშისკენ თუნდა დაპირება მაინც, სომხებს ჯერ არა აქვთ—ყოველ შემთხვევაში ჩვენ არ ვიცნობთ—და ძნელია ლაპარაკი იმაზედ თუ სინამდვილეში რა სახეს მიიღებს სომხების დღევანდელი მისწრაფება. არიან მაგალითად ისეთებიც (რუსებში და სომხებშიაც), რომელნიც უბრალო შემოერთებაზედ ლაპარაკობენ ოსმალეთის სასომხეთოსი რუსეთთან.

მაგრამ საკმარისი არ არის ვისმე რამე სურდეს, თუნდაც ეს ვინმე მთელი ერთი იყოს, რომ ეს სურვილი რეალურ სახეს მიიღებდეს,—ამისთვის საჭიროა გარდა შესაფერ პირობებისა, და მათი ღრმად აწონ დაწონვისა,—საკუთარი უნარი და ძალაც მის მოსაპოებლად. აი სწორედ ამ ძალაზედ და პირობებზედ გვინდა შევჩერდეთ ცოტა, რომ შემდგომი გაგვიადვილდეს ახსნა იმ მოვლენათა, რომელნიც გავლენას იქონიებენ კავკასიელ ერთა ურთიერთობაზედაც.

სომხეთის ავტონომია ოსმალეთში ფრიად საინტერესო იქნებოდა, ნამეტნავად ქართველებისათვის, რადგან ესეთი მოწყობა სომხეთისა ერთის დაკვრით გადასჭრიდა ჩვენი ურთიერთისადმი უკმაყოფილებასაც, ვინაიდან განცალ-ცალკევდებოდა სფერო ჩვენის ცხოვრებისა: სომხებისათვის რეალური და მთავარი ბაზა გადავიდოდა ბუნებრივად ეხლანდელ ოსმალეთში და ჩვენ, ქართველებს, აღარ დაგვჭირდებოდა გაფანტვა იმ უცნაური სახელწოდებისა, რომელსაც დაეინებით იგეორებენ უკანასკნელ ხანებში სომხები: კავკასიელი. „აღარ უნდა იყოს ქართველი, სომეხი, მუსულმანი, არამედ კავკასიელი“, იმეორებენ დოღუბანოვები, ხატისოვები, და სიბირსკებიც... (ეს მათ უფრო უნდა უნდა დაეს, როცა მთელ ქვეყნიერებაზედ იმარჯვებს სწორედ ერთი უნივერსალური პრინციპი და ეკლასი, მათ რაცხემა სომხებიც განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ ეროვნებას, ერს... აქ კი შეასხუღია რაღაც „კავკასიელი“).

მაგრამ შესაძლებელია თუ არა განხორციელე-

ლება? სომხეთის ავტონომიისა ოსმალეთში? ჩვენს აზრით, ამისათვის, გარდა ოსმალეთის დამარცხება-განაწილებისა, საჭიროა ერთი უმთავრესი პირობა, რომელსაც მოითხოვს ხალხე რეალური პოლიტიკა: მოსახლეობის ერთგვარობა. ეს უკანასკნელი კითხვით სომხურ ოპტიმისტურ ცნობებით არ აღემატება „სომხურ“ ვილიაიეტებში 38 პროცენტს. მართალია, დანარჩენი მოსახლენიც ცალ-ცალკე არ წარმოადგენენ უმრავლესობას, მაგრამ დღევანდელი საერთაშორისო პრინციპების მიხედვით, რაც უნდა იყოს, არავინ მოინდომებს დაუმორჩილოს 38 პროც. სომეხს დანარჩენი 62 პროც., თუნდაც უკანასკნელნი სხვა და სხვა ეროვნებისაგან შესდგებოდნენ; და თუ მხედველობაში მივიღებთ იმასაც, რომ ნამდვილში სხვა ერები 62 პროცენტსაც აღემატებიან, საუბედუროდ სომეხთა ოცნებანი პოლიტიკურ ოცნებადვე დარჩებიან, რასაც საქმის რეალური მსვლელობაც ამტკიცებს. მაგრამ თუნდა ესეც არ იყოს, საჭიროა სომხების მომზადებაც ასეთი პოლიტიკური ორგანიზაციისათვის, ვინაიდან გაზეთების საშუალებით ავტონომიის დაპირებაზედ და მოპოებაზედ აღვილი არაფერია... ნამეტნავად მაშინ, როცა მთავრობა ამის ნებას გაძლევს, საკმარისი არ არის ისიც, რომ „სომეხთა უმოწყალო ფლეტა საკმაო მსხვერპლია იმისთვის, რომ სომხები ავტონომიის ღირსად ჩაითვაღწენ“. ესეთი სიტყვები პოლიტიკურ ლექსიკონში გულუბრყვილობად ითვლება. პირიქით, სომხების ფლეტა რომ არ შესძლებოდათ ოსმალებს, მაშინ სომხების ავტონომია ბევრად უფრო მოახლოვებული იქნებოდა. აი ამიტომ ჩვენ გვესმის, როდესაც სომხების თავისუფალ მოხალისეთა რაზმები სდგება აქ, კავკასიაში, და ოსმალეთში, რომ წინაღობდგება გაუწიონ ფლეტას, მაგრამ პოლიტიკურ სიბეცედ უნდა ჩაითვალოს ამავე დროს წამოყენება იმ საბუთისა, რომ სომხებს ხოცავენ ოსმალეთში. ამას იმითომ ვამბობთ, რომ ფლეტა, მათი უძლურების მაჩვენებელია, და უძლურებას, პოლიტიკაში საბუთად არა ხმარობენ არასოდეს. ან საიდან უნდა წარმომდგარიყო სომხების ძლიერება, როდესაც საუკუნოებით სდევნიდნენ მათ. საუკუნოების განმავლობაში შეიქმნა ტიპი სომეხ ვაჭარისა, რომელმაც

შეიძინა ეკონომიური კეთილდღეობა, მაშინ როდესაც დიდი მასსა სომხის ერისა სიღარიბესა და საცოდაობაში ლევს სულსა ოსმალეთშიც და კავკასიაშიაც. ამასთანავე მართო ეკონომიური ძალა საკმაო არ არის პოლიტიკური უკანასკნელისათვის, რომელიც თანაბრად მოითხოვს ფინანსიურ-ეკონომიურს და აგრედვე ფიზიკურ ძალთა სიძლიერეს. უკანასკნელის მხრივ კი სომხის ერში ვერ შეიქმნებოდა საჭირო ჯაში, რადგან მისი შექმნა რამდენიმე თაობის და ათი თაობის ცხოვრებაზეა დამოკიდებული. სომხის ერი, რომელიც უკანასკნელ საუკუნეების განმავლობაში განიცდიდა პოლიტიკურ დაცემას და მისდევდა განსაკუთრებით მიწად-მოქმედებასა და აღებ-მიცემობას, ბუნებრივად ჰკარგავდა სამხედრო უნარს, რომელიც მაგალითად შერჩათ თუნდა ქართველებს. ეს ბუნებრივი განსხვავება დღესაც ყოველ მხარეს იჩენს თავსა და ამიერ კავკასიის მმართველობაც კი შეიყვანა შეცდომაში, როდესაც მშვიდობიანობის დროს გამოჩენილი უპირატესობა, ომიანობის დროსაც უნდა გამოეჩინებინა სომხებისათვის. ახლა ვიფიქროთ, რითი დაიცავენ სომხები თავის ავტონომიას, თუნდაც მიიღონ იგი? პოლიტიკურ ორგანიზმის დაცვისათვის საკმაო არ არის ფული და თუნდაც საკმაო იარაღი — საჭიროა იარაღის თავგანწირული მატარებელიც და სწორედ ამას ვერ ვხედავთ საკმაო ფარგლებში განვითარებულს, რასაც უკანასკნელი დროის ამბები ამტკიცებენ.

ამ გვარად, ის, რაც მთელ სომხურ პრესას და ჩვენც სასურველად მიგვაჩნია, ფაქტიურად შეტად ქნელი განსახორციელებელი იქნება, ამიტომ უნდა ვიფიქროთ, რომ სომხების საკითხი უფრო მარტივად და ქართველ-სომხების ურთიერთობისათვის არა სასურველად გადასწყდება და ოსმალეთის სომხეთი, თუ რუსეთმა გაიმარჯვა, პირდაპირ შემოერთებული იქნება. უკანასკნელი კი ომის შემდეგ უფრო ცხად უნდა პყოფდეს ჩვენ მიწა-წყალთა შუა სადგმარკაციო ხაზის გავლებას. მაგრამ ამაზედ შემდეგ იყოს.

ოსმალეთში მომქმედი სომეხთა რაზმელების ტიპები.

ჰერსპექტივები

ზოგს შეიძლება პარადოქსადაც ეჩვენოს, რომ საერთაშორისო ომი მხოლოდ იწყება და კი არა თავდება, მაგრამ ღრმად თუ ჩაუკვირდით იმ ამბებს, რომელიც განუწყვეტლივ მოაქვს ტელეგრაფსა და გაზეთებს—ამის გამოაშკარავება არც ისე ძნელია. თუმცა ომის დასაწყისში ბევრსა სწერდნენ იმაზედ, რომ გერმანიას შიმშილი და ეკონომიური კრიზისი უკვე დასცემს, ვიდრე მოკავშირეთა ჯარები დაამარცხებნო, მაგრამ თვით მისი მტრების მსოფლიო ბანაკებიდან დაჟინებით მეორდება ის აზრიც, რომ ის ქვეყანა, რომელიც ორმოცი წლის განმავლობაში ემზადებოდა სწორედ ამ ომისათვის—საკმაოდ მოემზადა ყოველმხრივ რომ ომის ხანგრძლივობასაც გაუძლოს.

ეჭვი არ არის, საბოლოოდ გერმანია დამარცხდებული იქნება, თუ მსოფლიო ძალთა დღევანდელი განაწილება ამავე პროპორციით დარჩა, ან უმეტეს, თუ მოკავშირეებს, როგორც მოსალოდნელია, სხვანიც მიემატნენ; მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ მთავარი დებულება, რომ დღევანდელი მებრძოლი და არამებრძოლი სახელმწიფონიც განსაკუთრებით თავისი კერძო, ეგოისტური მოსაზრებებიდან გამოდიან და მაშასადამე მათი ძალთა ზრდა დამოკიდებულია არსებულ სტრატეგიულ მდგომარეობის ვითარებაზედ. ვინც გამარჯვებით ივლის, მისი ძალაც გაიზრდება შიგნით და გარეშეთაგანაც,

რადგან მხოლოდ გამარჯვებულის მიმხრობა, მომასწავებელია მომავალის მოგებისა, გარეშე მდგომ სახელმწიფოთათვის, მართალია, აქ როგორც თამაშობს უფრო ეგოისტური მოსაზრებაც: სერიოს ყურება, ვიდრე მოწინააღმდეგენი ერთმანეთს დასუსტებენ საბოლოოდ, მაგრამ ესეთი პოლიტიკის წარმოება მხოლოდ ისეთ დიდ სახელმწიფოთ შეუძლიანო, როგორც მაგ. შეერთებული შტატებია. ბულგარეთი, რუმინია, ავღანისტანი, ჩინეთი და თვით იტალიაც მხოლოდ დროს უცდიან, რომ ჩაერიონ ომში და იხელთონ რამე.

რალა თქმა უნდა, ისეთი დიდი სახელმწიფონი, როგორც არის ავსტრია და გერმანია ერთის მხრით და რუსეთ-ინგლის-საფრანგეთი, მეორეს მხრით—ადვილად არ დაჰყრიან იარაღს და მართლაც საბოლოო გამარჯვებამდე იბრძოლებენ მსოფლიო ბატონობისათვის. ამიტომ ეს ბრძოლა შეუძლებელია თავისითაც მალე გათავდეს, მაგრამ მის გაგრძელებას უეჭველად გამოიწვევს სხვა სახელმწიფოთა ჩარევაც. ყოველ შემს, ყოველ სახელმწიფოსა აქვს პროგრამა მაქსიმუმი, რომლისათვისაც ის ემზადება, თუ პოლიტიკური აღლო აქვს და არასოდეს ისეთი დრო არ დასდგომია ქვეყნიერებას, როგორც ეხლანდელი, სავსე ყოველგვარი შესაძლებლობით. აი ეს შესაძლებლობაა თავდები იმისა, რომ ომში ჩაუთრეველი არ დარჩება დღეს და ხვალ თუ არა, ზეგ მაინც, დანარჩენი ქვეყანაც. ბულგარეთი, რუმინია, პორტუგალია, საბერძნეთი, იტალია და სხ. ხომ უკვე დაჭიმული ნერვებით აღევნებენ თვალყურს ომის მსვლელობას, რომ იმათაც ფეხი გამოყონ და შორეული შტატები, ჩინეთი და ავღანისტანიც ჰაერსა ჰყნოსავენ—ჩვენთვისაც დადგება ომში ჩარევის დრო თუ არაო. ასეთ განწყობილებას ართულებს და ამწვავებს ათასგვარი სხვა ინტერესებიც, რომელთა ზეგავლენით ამერიკა ეკონომიურ კრიზისს განიცდის, ჩინეთში აჯანყებას ელიან, აფრიკაში უკვე ხდება კიდევ და სხ. და სხ.

ერთი სიტყვით დღევანდელი ომი, თავისი უდიდესი და უსასტიკესი ბრძოლების მიუხედავად, მისი თვალუწვდენელი ფრონტების და უთვალავი ჯარების მიუხედავად—მხოლოდ დასაწყისია უფრო დიდი მსოფლიო ტრაგედიისა, რომლის მოწამენიცა ვხდებით.

ამ დიად ტრაგედიაში, საცა იმსხვრევა კატასტროფიულად ყოველი წინანდელი კულტურა და იდეალი, რომ ახალს დაუთმოს ადგილი, ძნელია გათვალისწინება მომავალისა, მაგრამ ადამიანის

გონებას ერთი და აშოშმინებს, რომ მთელი ამ ტრაგედიის მსვლელობიდან, ყოველ კუთხეს მხოლოდ თავისი ზომის მსხვერპლი მოვლის უკეთესი მომავალისათვის. აშოშმინებს ის ობიექტიური და იმავე დროს ეგოისტური ფსიხოლოგია, რომ ქვეყნის ნგრევის კატასტროფიდან, მას უწევს მხოლოდ ის, რაც მის საკუთარ კიდევებზე მოხდება. აშოშმინებს ისიც, რომ იმედი, მანათობელი ცხოვრებისა, ეხლა მხოლოდ კარგს უქადის კაცობრიობას, რადგან უაღრეს მსხვერპლს, ადამიანთა სიცოცხლისას, უაღრესად მაღალი ჯილდოც უნდა ელოდეს მერმის.

მხედარი.

ვ. გიოტე.

ფ ა უ ს ტ *)

ტრაგედიის პირველი ნაწილი

(დამკა, ერთი ძველებურს და გატიურს ოთახში მაგიდის წინ საგარძელში ფაუსტ მოუსვენრად ზის).

ფაუსტ. ეჰ, შევისწავლე ფილოსოფია, კანონმდებლობა და მკურნალობა, აგრედვე დიდის, მხურვალე ჯაფით ჩემს სამწუხაროდ ღვთის შეტყველობა, მაგრამ, ვაი, რომ დაერჩი საბრალო კვლავ უგუნური ბედკრულ დღიანი, ვით უწინ ვიყავ, ეგრევე ჰკვიანი! მცნობენ მაგისტრად, მცნობენ დოქტორად, ხარისხი ჩემი ესრე მდებია და მოწაფენი წაღმა-უკულმა ჩერჩეტად ათს წელს მიტარებია და მხოლოდ ვხედავ ჩემს სავალალოდ არაფრის ცოდნა არ შეგვძლებია! აი, ეს სტანჯავს ჩემს გულს, გონებას! აი, ეს უსპობს სულს მოსვენებას! მე თუმც ვჯობივარ სხვა სულელებსა: დოქტორებს, მწერლებს და ხუცეებსა, არცა მაწუხებს ეჭვი და რყევა, არც ვუკრთი ქვესკნელს, არც ვშმაკებსა — მისთვის წარელტო გულს სიხარული,

შეება შეიქმნა ჩემთვის დანთქმული! ფიქრად არ მომდის, არც მომაქვს თავი, ვითომც შემძლოს რამის სწავლება! კაცთა ცხოვრების მოსაგვარებლად! სიმართლის გზაზე დასაყენებლად! არ მაქვს სიმდიდრე, არცა ქონება, არცა პატივი, არცა დიდება, ვარ მოკლებული ამა მსოფლიურს მედიდურობას და ბრწყინვალეობას! არც ერთი ძალი არ ისურვებდა ასეთ ყოფაში კიდევ ცხოვრებას! მიტომ დავიწყე შემდეგ მისნობა ეგების მავნე სულოთა შეწვევით იმათის ძალით, იმათის ენით ზოგ საიდუმლოს მიმელო ცნობა, რომ აღარ მეთქვა კვლავ ოფლის დენით რაც არ ვიცოდი, არცა მესმოდა და არცა რამე გამეგებოდა. რომ განმეჭვრიტნა, თუ ამ სამყაროს წიად შინაგან რა აკავშირებს, შემეგნო ძალა შემოქმედისა და დავხწვევოდი მე ფუქსა სიტყვებს!

ახ, ნეტამც მთვარევე, პირბადრო მთვარევე, მაგ შუქთა კრებას უკანასკნელად ჰგენდე ჩემს ტანჯვას და მწუხარებას, როს მე მრავალჯერ შუალამენი გამიტეხია აქ ამ წიგნებსა და ქალაქებში ჩაფლულისათვის შენ, თანაგრძნობის ნაღვლით აღსავსევე, გამოჩენილხარ და შუქი ჩემთვის მოგიფრქვევია! ახ, რომ შემძლოს მთის წვერვალამდის მე ამაღლება, მაგ შენს საყვარელს ბრწყინვალე შუქში შემოერთება, რომ მაღლა მყოფსა სულებთან ერთად ლაღად მეფრინა და შანს წაღკოტში გამსა ბინდისას შვებით მეღხინა, რათა ყოველგვარს ცოდნისა ბურუსს მთლად განყვრილიყავ და ჩემს საამოდ შენს ციურს ნამში განვბანილიყავ!

ვაგლახ! კვლავ დავყო მე აქ დიდევში? ყრუ და დაწყევლილს საბყრობილევში?

*) თარგმანი გერმანულიდან, ა. შანშააშვილისა.

სად თვით საამო სხივი ციური
 ფერად სარკმლიდგან ნაღვლით მინათებს,
 შემოვზღუდულვარ წიგნთა გროვისგან,
 რაიც რჩენიათ საღირღნათ მატლებს
 და შემკვარტლული ძველი ქალაღდი
 ფარდად აკვრია მათ მაღალს თახჩებს.
 შუშის ქილები შემომწყრივებით,
 კედლები სავსე ხელსაწყობებით,
 ჩემსა გარშემო მამა-პაპური
 სახლის სამკობი ავეჯი ძველი;
 აი, ეს არის შენი სამყარო!
 ეს არის შენი წუთი-სოფელი!

და ამის შემდეგ კიდევ კითხულობ
 თუ შენი გული რად იხუთება?
 სიცოცხლისადმი მიდრეკილება
 უცნობის ტანჯვით რად იბორკება?
 ბუნების ნაცვლად, სადაც შემოქმედს
 ადამიანი მოუქცევია,
 შენ, ჩამხრჩვალს კვამლში და ხადამპლემში,
 სიკვდილი, ნორჩი გარს გახვევია!

აღზდექ! გაფრინდი ფართო მდებლოსკენ,
 მიიღე ლხენა, სიტკბო შეებისა!
 განა არ კმარა გზის გასაკვლევად
 ნოსტარდამუსის წიგნი გრძნებისა?
 მაშინ შეიცნობ ვარსკვლავთ მსვლელობას
 და როს ბუნება ზეშთაგაგონებს,
 ძალა სულისა ზემადლდება
 და ვით საუბრობს სული სხვა სულთან
 შას შეიგონებს.
 ანაოდ ჰფიქრობ, მშრალი გონება
 წმინდა ნიშნისა იყოს ამხსნელი;
 თქვენ, პეი, სულნო, ჩემსკვე მოფრინდით!
 აწ მიპასუხეთ, თუ გესმით ჩემი!

(ჭხსნის წიგნს და მაკრაკოსმუსის ნიშნის უმზერს)

ვიშ! რა სიცოცხლემ გადმოსჩქეფა ამ სანახავში
 და მან პირველად გაირბინა ჩემს გონებაში!
 ვგრძნობ ახალგაზრდურს და ღვთაებრივს სი-
 ცოცხლის შეებას,
 რაიც ძარღვებში ამდინარებს მხურვალე გზნე-
 ბას.

ეს ღმერთი იყო, ვინც დახატა ესე ნიშანი,
 რითაც მიყუჩდა შინაგანი სულის ღელვანი,
 საბრალო გული სიხარულით, შვებით ივსება
 იღუწალობით სავსე ღტოლვით და მისწრაფებით

ბუნების ძალას მისგნით ირგვლივ ფარჯა ებ-
 სნება
 ღმერთი ვარ განა? ჩემთვის ახლო ყოველი
 მართობს
 ვხედავ ამ სვეტაკს სანახავში სულსა-წინაშე
 ბუნება იგი შემომქმედი ჩემთვისა ცხადობს
 და აწ პირველად შევიგენ თუ ბრძენი რას
 ამბობს:

„სულის სამყარო უსაზღვროა და მარად ხსნილი,
 „აზრია შენი დახშული და გული კი მკვდარი!
 „აღზდექ, მოწაფევი განიბანე ცისკრის სხივებში
 „ეგ მიწიური მკერდი შენი მოუსვენარი.

(გამოსახულებას აკვირდება)

როგორ ყოველი მთლიანობას მიესწრაფება,
 ერთი თავს ჰბადებს მეორეში, სიცოცხლე
 ჩნდება,
 ცის ძალნი როგორ ემხობიან, კვლავ ზესდგე-
 ბიან

და ოქროს ქურქლავ მთელს სამყაროს მიეწ-
 ვდებიან,

კურთხეულ სუნთქვით ციდან მიწას ემსკვალებიან
 და ხმაშეწყობით ყველაფერში ხმაურდებიან!
 რა თამაშია? მაგრამ ვაგლახს მარტო თამაში?
 შენ, უსაზღვროო ბუნებაო, მოგაგენ რაში?
 სად გაქვს გულ-მკერდნი? შენი წყარო ცხოვ-
 რებითია!

ცა და ხმელეთი სულდგმულობს და მასზე
 ჰკილია!

იქით ეს გული, მკვანარი გული მოისწრაფება,—
 ის ავსებს სოფელს, ის ანახლებს, მისით ირ-
 წყვება!

იქით ვისწრაფვი, მაგრამ ვაგლახ, მე ღრმა
 სურვილი

ანაო ნატვრად სატანჯველად გულშივე მრჩება!

(მურასკვეთებით ჰქაღის ფერცელს და მიწას სუღს
 ატყუდება).

რარიგ გარდამქნა ამ სხვა ხატებამ!
 შენ, მიწის სულო, უფრო ახლო ხარ!
 ვგრძნობ, ჩემი ძალა თავს იწვევს მაღლა,
 ვენტები, თითქოს ღვინით დავმთრალვარ!
 ვგრძნობ გულადობას, რომ სამყაროს გავუთა-
 მამდე,
 აწ მზად ვარ ვზიდო სოფლის ტანჯვა, სოფ-
 ლის სიამე,

მძაფრსა გრიგალსა შევებრძოლო, თავსა ესწი-
რაუდე
და დანთქმის ქამსა არ გავივლო შიში, ძრწო-
ლა მე.

შთვარე ღრუბლებს ეფარება—
ჩემს გარშემო იბურება—
ლამპარიც ჰქრება—
რა ხმაურდება?

წითლად სხივებმა იელვეს თავზედ!
ჯურღმულით მოშხუის გრიგალი სახარი,
შემიბყრო გლახ შიშმა და დამცა თავხარი.
ვგრძნობ, სულთა მქროლავო, ჩემს ირგვლივ
შენა ხარ!

გამოჩნდი!

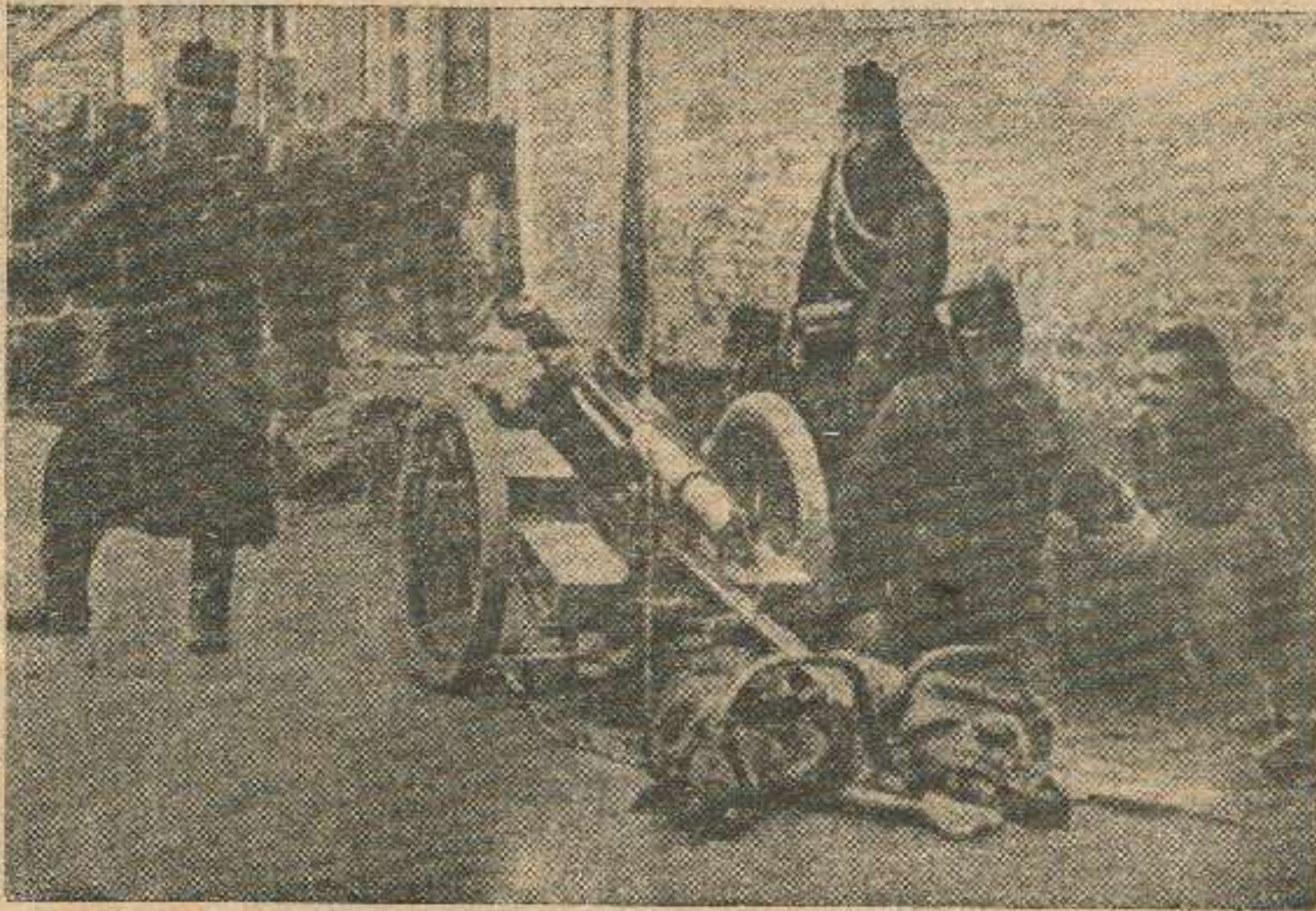
ჰა! რარიც ჩემს გულში ბორბავს და მაშფო-
თებს.

მთლად ახალ გრზნობისკენ გონება მიტაცებს.
მთლად ჩემი ეს გული აწიშნის მისწვალვის
შენ უნდა გამოსჩნდე? შენ უნდა გამოსჩნდე
თუნდაც რომ ეს ხილვა სიცოცხლედ მიღირდეს!

(სულში ვბრუნავს წიგნს და აღუმაღაბითა ადვსილი ზე-
სუდის ნიშანს აძობს. წითელი ადი იუღუებს და გა-
მანდება ზესუდი).

ა. შ.

(შემდეგი იქნება).

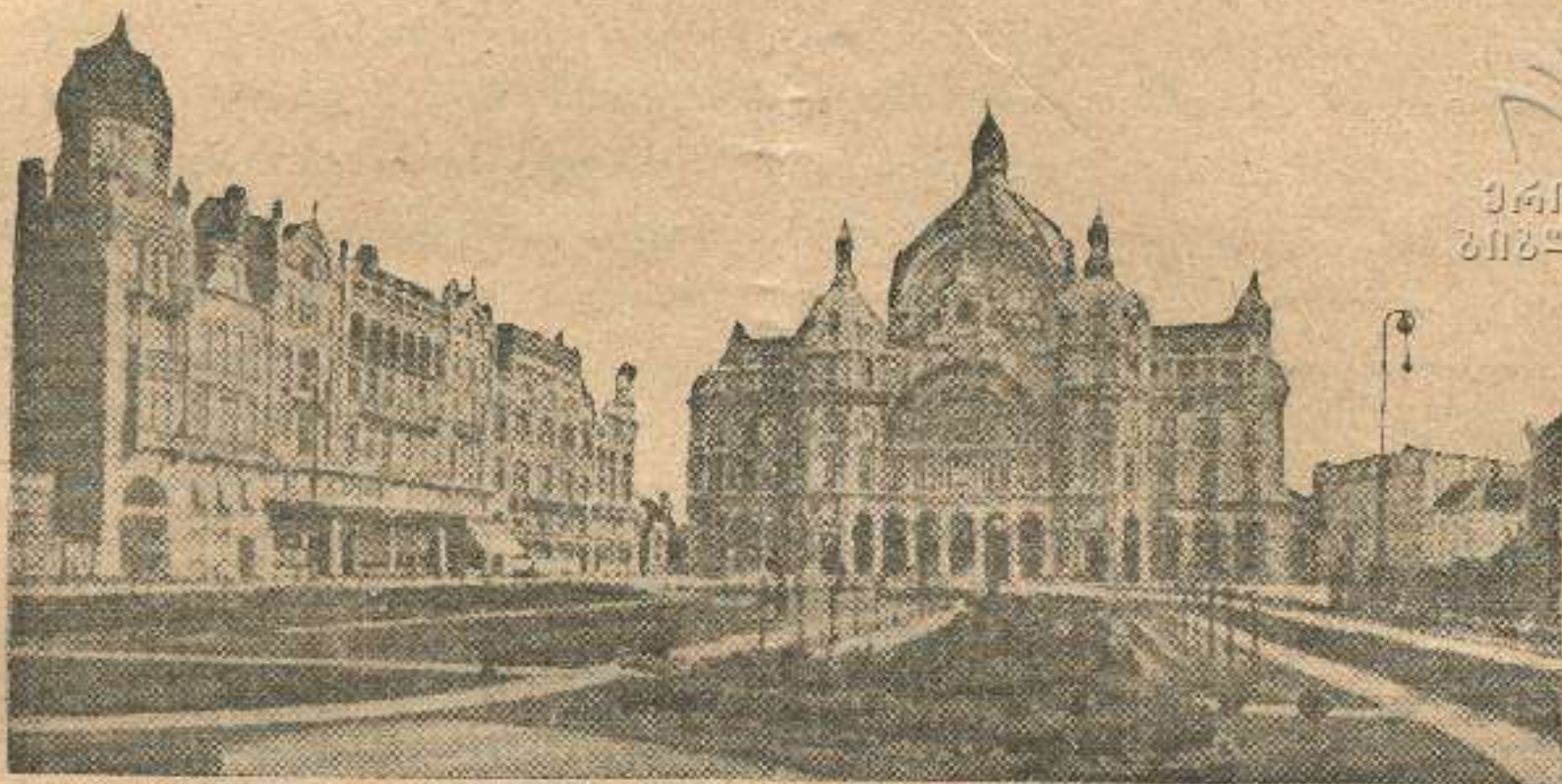
ბელგიელების ტყვიის მფრქვეველები, რომელშიაც ძაღლები ჰყავთ
შებმული.

ვ რ ე ს ა

ნ გიორგობისთვის ნომერში გაზ. „ნოვოე
ვრემია“-ს მეთაური წერილი შეეხება გერმანიისა-
გან ეითომ და გაუთავებელ ცდას, რომ რომელიმე
სამტროდ გამოსულ სახელმწიფოსთან ცალკე ხავი
ჩამოაგდოს და ამ ცდას „ნოვოე ვრემია“ სასტიკად
ჰკიცხავს, შემდეგის ფორმით:

... მთელი ძალა გერმანულ ბუბდიცისტების და

საზოგადო მოდგაწეებისა მიმართულია იქითკენ, რომ
მთელი სიძულვილი მიმართული იყოს ინგლისელებ-
ბისკენ. უთუიდი ქალაქის თავი ბოზნანისა ფიტინ-
გი, რამუელიც ეხლა ერთ-ერთი ბანკის გაუღენიანი
ხელმძღვანელია შეერთებულ შტატებში, ასე ახსია-
თებს ამ განწყობილებას, — რომელიც ეყადრება ის-
ტერიით გადარეულ გოგას (წ) და არა კომერციის ეფ-
რისსაო! „დმერთო, ჩვენ გვეჯავრება ეს კაიპერა-
თა და ავანსკოთა ხაღხი, (ან დასსელები) რამუელმად

ანტვერპენი. ცენტრის სადგური.

სისხლით მოწვეო მთელი დედამიწა. ფრანგებისად-
ში ჩვენ თანაგრძობითა ვართ გამსჭვალუნი და
სიბრალუითაც; სიძულვილი რუსებისადმი თანდა-
თან ხელდება. პირაქით, ინგლისელებისადმი სი-
ძულვილი თანდათან იზრდება შეუკავებლად. ინგლი-
სელებს ჩვენ ვუბრძოლებით უგახსნიელ ადამიანად-
დას; ჩვენ არ მოვიხსნოთ ბოდიშს და არც ერთ
ინგლისელს არ დავსაგავთ“. ეს რომ გამოაგა,
დირექტორმა დაუბოტა, რომ ეს სიტყვები ფანტი-
კანისა ვი არა, არამედ საზოგადოების დამკდარ
მფიქრისგანაა წარმოთქმულია.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ ინგლისელები
ბიც ასევე უმასხებენ გერმანელებს. ცნობილი რე-
მანისტი უელსი სწერს „ტიმუსში“ იმ ხანათხედ,
რომელსაც შიიღებდა რომ, თუ ვინიცაბაა გერმა-
ნელებმა დქანტი მახდინეს ბრიტანიის გუნდუ-
ლებზედ. ეს წერილია, — ამბობს „ნოვოე ვრემია“
უნდა გადაეცეს უკვლამ იმ იურისკანსულტებს, რა-
მელნიც ახდანიდელ დროში თავს ატეხენ გერმა-
ნიზმთან ბრძოლის საკითხს. ათუ საქმე გერმანე-
ლების გადმოსხმამდე მივიდა, — სწერს უელსი, —
ჩვენ ძალიან ცოტა ანგარიშს გაუწევთ თეორეტი-
კოსებისგან შეთხზულ წესებს. ჩვენი ბრძოლა
გერმანელებთან სამკვდრა-სასიცოცხლე იქნებაა.
დეე, ექსპერტები და სპეციალისტები საერთაშორის-
სა უფლებასა ნუ გვაძინებენ „წესებით“. თუ ეს
სპეციალისტები ხელს შეკვიშდებიან, უკვლას დაუ-
ხილავთ, მათ სახლებს დაწვავთ და გაყვანილავთ,
რომ ხელფები გახსნილი გექნდეს. ის სისასტიკე,
რომელსაც იჩენენ გერმანელები ბელგიაში ჩვენ

არ გვაძინებს. უოველ ჩამორჩენილ გერმანელს ჩვენ
დავხვრეტავთ, თუნდ ქურდულად მიზარებითა — ათიც-
რებს ჩამოვადნობთ და ჯარისკაცებს ჩაკუნჩაკუნად
გაქცევთ. ჩვენი ბრძოლა გერმანელებთან, რომ ვი
არ იქნება, არამედ განუწვევტი ამოქლეტა (Лин-
чевание). ასე ამბობენ ინგლისელები და სამწე-
ხარაა, რომ კონტინენტზედ მოიზოვების ისეთი
ფორმლისტები, — უმატებს „ნოვოე ვრე-
მია“, რომელნიც არ გაიფიქროსენ გერმანულ ძა-
ლადობასთან ასეთი ბრძოლის აუცილებლობითა.

ერთ-ერთისადმი სიძულვილი გერმანელებისა და
ინგლისელებისა, ეტეობა შეტად სასტიკ ფორმებს
იღებს. საზოგადო აზრი არ ბირველ-ხარისხიან
სახელმწიფოსა იახნავს სასიკვდილო ბრძოლას,
როგორც უელსი ამბობს, და მხოლოდ ერთში
სტდების გერმანელები — უმატებს „ნოვოე ვრემია“ —
ტუებლადა ჰგონიათ, რომ არის ან შეიძლება იყოს
განსხვავება ერთის მხრით ინგლისელთა და მეორეს
მხრით რუსეთ-საფრანგეთის გრძობათა შორის.
გერმანელები იმეორებენ უელსის სიტყვებს, რო-
გორც რაღაც არაჩვეულებრივს, სასტიკს. ძალიან
სამწეხარაა, რომ არ ესმით უბრალო რამ: უელსი
ამბობს იმას, რასაც ფიქრებს უოველი ფრანგი,
ბელგიელი და რუსი. გერმანელებმა ჩვენ უკვლას
მოგვაბეზრეს თავი: დაზოგვას და სეზარტულ ჩვენს
ისინი ვერსად ედინებებიან.

ჩვენ არ ვიცით სად ამოიკითხა „ნოვოე
ვრემიამ“ უელსის სიტყვები, მაგრამ თუნდიც ეს წა-
მოვსროლოს ერთ ადამიანს, კაციჭამიის ფსიხოლო-
გიით უნდა იყოს გამსჭვალული ადამიანი, რომ მი-

სი აზრი გაასაზოგადოვოს და ქვეყნის ბაზარზედ გამოიტანოს. ინგლისის მთავრობა და პროგრესიული პრესა, რომელიც უკეთესი გამომსახველია ინგლისელთა სულისკვეთებისა -- თამამად ამბობს, რომ იგი ებრძვის არა ყოველ გერმანელს და გერმანელ ხალხს, არამედ პრუსიის მილიტარიზმს; იგი ამბობს, რომ გამოდის საერთაშორისო უფლებების და კანონების დასაცავად და სწორედ ამით იზიდავს მთელი ქვეყნის სიმპატიას და უელსის მართლაც ისტერიული

სიტყვები, — თუ კი სადმე დაიწერა, — მარტო „ნოვოე ვრემიასთან“ გარეცხილ რედაქციებში თუ იპოვის გამოძახილს რუსეთშიაც. რუსეთის პროგრესიული პრესა ვერ აპყვება ისეთ გაბზეცებულ ძახილს, რომელიც ამბობს „აფიჭრებს წამოვალხობთ და ჯარისკაცთ ნაკუწ-ნაკუწად დავგლეჯავთო“ და ტყუილად ახვევს თავის ღვარძლიან გულის ნადებს ბატონი „ნოვოე ვრემია“ რუსეთის მოსახლე 160 მილიონ ხალხსა... მეტს აღარას ვიტყვით.

ოსმალეთის სასომხეთოს ბედი

„კავკ. სლოვო.“-სთან პოლემიკაში, „ჰორიზონი“ ამბობს:

„სომხურმა ჰრესამ გამოათქვა ის აზრი, რომ ოსმალეთის სომხებს უნდა შეეცეს ყუაროე ავტონომია; ექვსი სომხური ვილაიეთი და კილიკია უნდა ავტონომიურ მხარედ იქონს აღიარებულა. მაგრამ აქ იბადება გაუგებრობა, რომელსაც იზიარებს „კავკ. სლოვო“. ოსმალეთის სასომხეთოს შიგაურ, გაზეთი სწერს სასოგადოთ სომხეთის ავტონომიაზედ. „კავკ. სლოვოს“ აზრით, რაკორაც უნდა ორგანიზაცია შეაქმნეს ოსმალეთის სომხებისათვის, იგი გამოაწვევს მთელ რიგს საკითხებისს კავკასიაში. რითი ხელმძღვანელობს „კავკ. სლოვო“, ამ გვარ საკითხის აღძვრაში, ამ სისხლის წვიმების დროს, რადესაც კავკასიელა სომხები დაინტერესებულნი არიან მხედოდ ოსმალეთის სასომხეთოთა. სომხები ღაბარაკობენ განსაკუთრებათ ოსმალეთის სასომხეთოს ავტონომიაზედ. საკითხს ოსმალეთის სომხებისა, რომელსაც საერთაშორისო ხასიათი აქვს, ჩვენ არას დრას არ უგაგშირებთ ჩვენ სახელმწიფოს მხარგან საკითხებს, მამას-დაშე კავკასიელ სომხებზედ ღაბარაკი შეუძლებელია. ეს ცხადი უნდა იქონს რუსულ ჰრესისათვისაც. საკითხი კავკასიელ ერებისა არ უნდა იქონს გადაბმული იმ დავასთან, რომელსაც უწევს სომხები ოსმალეთს და არაყის უფლება არა აქვს აუიოს ერთმანეთში ეს ორი საკითხი, ხამეტნავად იმათ, ვისაც სურს გამომსახველი იქონს ოსმალეთის სომხების სულისკვეთებისა“.

მთელი ეს წერილი ამოღებულია გაზ. „Бакы“-დან № 253. ჩვენ არ გვინდა ეჭვი შევიტანოთ გაზ. „ჰორიზონის“ გულწრფელობაში, ვითომც კავკასიელი სომხები არ კუავშირებენ კავკასიელ ერთა

საკითხს ოსმალეთის სასომხეთოს საკითხს, თუმცა ამისი უტყუარი საბუთები გვაქვს თვით „ჰორიზონისაგან“ ნაბოძები, მაგრამ ვსთქვათ ესეც არის, — ჩვენ უნდა აღვნიშნოთ ორი მნიშვნელოვანი მოვლენა. ჯერ ერთი, „კავკ. სლოვო“ მეტ პოლიტიკურ ლოდიკას იჩენს ვიდრე „ჰორიზონი“, როცა ერთმანეთს აბაშს ორ საკითხს: კავკასიელ სომხთა და სხვა ერთა — ერთის მხრით და ოსმალეთის სასომხეთოს საკითხს მეორე მხრით; რადგან შეუძლებელია ეს საკითხები ცალკე იყვნენ განხილულ-დამტკიცებულნი; და მარტო სირაქლემასავით თავის მალვას ან მართლაც „სისხლის წვიმებას“ თუ შეუძლიან დროებით კავკასიელ სომხთა საკითხი მეორე პლანზედ გადასწიოს ოსმალეთის სასომხეთოსთან შედარებით. ასეთივე უცნაურობამ იჩინა ხომ თავი მაშინ, როდესაც საკითხი აღიძრა გალიციელ უკრაინელების შესახებ. მაშინაც გამოირკვა, რომ გალიციელ უკრაინელებს თუ ავტონომია მიეცათ, ანუ უკეთ — თუ შერჩათ, მაშინ რუსეთის უკრაინელებსაც უნდა მიეცეთ ავტონომია, ვინაიდგან შეუძლებელია ერთსა და იმავე სახელმწიფოში ერთი და იგივე ერი ორ სხვა-და-სხვა პოლიტიკურ ორგანიზმს წარმოადგენდეს — ეს სახელმწიფოებრივ მთლიანობის იდეას ძირიანად დაარღვევდა ასევე საკითხი სომხებისაც; და ჩვენა ვფიქრობთ, რომ საკითხის გადაწყვეტა კი არა, უბრალო მიფუჩჩეება იქნებოდა „ჰორიზონის“ მიერ განცალკევება ამ ერთი საკითხისა, ვინაიდგან, გავიმეორებთ, სახელმწიფო ვერ მოითმენს პოლიტიკურ სიჭრელეს და ან ძველ გზას დაადგება, ე. ი. ყველა და ყველგან მოსახლე ერთა ათქვეფას ერთმანეთში, ან ახალს, ე. ი. ფართე თვითმართველობისას და მაშინ კავკასიელ სომხების

საკითხი ბუნებრივად დაუკავშირდება ოსმალეთის სომხებისას.

შესაძლებელია „კავკ. სლოვოს“ და „ჰორიზონის“ სულისკვეთება არც იყოს შეთანხმებული, რადგან „ჰორიზონი“ სომხეთის მთავარ ბაზას ხედავს ოსმალეთში და იქ ეძიებს უკეთეს პოლიტიკურ ბედსა, მაშინ როდესაც „კავკ. სლოვოს“ კავკასიელი ხელმძღვანელნი მეტად შეგუებულნი არიან კავკასიის სიამტკბილეს, რომ ოსმალეთში გადაიტანონ მთელი თავისი პოლიტიკური მისწრაფებანი. ამ მხრივ „კავკ. სლოვო“ უფრო გულახდილიც არის და უფრო პოლიტიკურად მოაზროვნეც, მხოლოდ ერთს იფიქრებს „კავკ. სლოვო“, რომ იგი „სლოვო“ არის და „დელო“ კი სულ სხვას წარმოშობს ხოლმე.

უცნაური მოწოდება

ქუთათური გაზეთი „ახალი აზრი“ გვატყობინებს, თითქოს ოზურგეთში ვილაცას გაფერცელებინოს მოწოდება, ქართველებმა ოსმალებთან შეგობრული განწყობილება უნდა იქონიონ და მათის დახმარებით, ჭანებთან და ლაზებთან ერთად, საქართველოს დამოუკიდებლობა აღადგინონო.

ჩვენ არ ვიცით იყო მართლა ასეთი ფურცელი თუ არა. არც ის ვიცით, როგორ და რანაირი საშუალებით ვრცელდება იგი ხალხში, ან ვინ არის მისი ავტორი და გამაფრცელებელი. მაგრამ ასეთი ფურცელი მართლაც რომ არსებობდეს, იგი ოდნავადაც ვერ შეარყევს იმ საერთო სულიერ განწყობილებას, რომელიც დღიდან ომის გამოკეხაღებისა ქართველ საზოგადოებაში დამკვიდრდა.

რუსის ჯარს აქვს საკმაო ძალა, რომ ჩვენი ქვეყანა დაიფაროს და დაიცვას ყოველი შემთხვევისაგან.

ეს რწმენა იმდენად დიდია და ერთსულოვანი, რომ ყოველივე ცდა, რაიმე ეჭვი დაჰხადოს ქართველ ხალხში და შეუცვალოს შეხედულება, უნაყოფოდ ჩაივლის.

(„ს გ.“)

ცოცხალი ლექსები

ქართველ ერს დიდათ გვეუფლებოდა წარსულით თავის ქება. ეს საძრახისი არ არის, მხოლოდ საქებურიც არის. ან რატომაც არ უნდა ვამაყობდეთ ჩვენი წარსულით, როდესაც იგი დიდებას ჰღაღადებს? მერე ვინ ჰქმნიდა ამ დიდებას? რა თქმა უნდა ქართველი ერი! მერე, ვინ განამტკიცებდა მის რწმენას? ვინ აქვებდა მამულის სიყვარულში? რა თქმა უნდა, ჩვენი სახელოვანი სამღვდელოება, რომელიც არა თუ ერის სულის ჩამდგმელად გამოდიოდა, არამედ იმ საუნჯის შემნახველადაც, რომლითაც დღეს ჩვენ ვამაყობთ, სახელდობრ ჩვენი ისტორიის გადმოცემით. წარმოიდგინეთ შავ-ბნელი ხანა, ხანა აღრევისა და შიშის ხარის, როდესაც ურდოთა შემოსევის დროს ერი გარბოდა მთასა და ღრეში. ვაიხსენეთ, თუ ამ დროს ჩვენი საბა-ბერნი როგორ მიმოივლიდნენ მთა და ბარსა, როგორ გაამხნევებდნენ დიდს და პატარას! მაგრამ აი, უფრო საინტერესო სურათი: სადღაც მიყრუებულ სენაკში, სადაც მყიფარნი, ორბნი და მქუხარე ქარიშხალნი მხეცთა ყმუილის კონკერტს შეჰხლართვიან, ვილაც მწირი სასოებით ღოცულობს; მორჩება ღოცვას, კვარს აინთებს და დიდი სიფროხილით მოჰყვება ან სამღვთო წერილის გადაწერვას, ან და ნახულის აღწერას. აი, მას მელანი შემოაკლდა, იგი კანს იკაწრის, საკუთარის სისხლით განაგრძობს წერას. სწორედ ამ დაულაღავემა შრომამ, ამ განწირულმა სულისკვეთებამ შეაძლებინა ჩვენს საამაყო მამებს ჩვენთვის ვანდერძებინათ ის აუარებელი ძეგლნი, რომლითაც თვით ბრიტანიის მუზეუმებიც თავს შეიქებდნენ. რამდენი რამ არის დატოვებული! რამდენი რამ იღრღნება რჩილით და უპატრონობით. ვინ არის ამის ყურისმგდებელი, ვინ იქნებ გგონიათ, რომ ჩვენი სამღვდელოება აქცევს მას ყურადღებას? მაგრამ სად არის! თვითეული მათგანი ცოცხალ ლექსად გარდაქცეულა, უსაქმოდ მჯდარი, კანცელარიაში თუ შინა, თავისთვის სივდება და ლბება. ვანა ღირსნი არიან თავიანთ წინაპართა სახელწოდების? აბრეშუმის ანაფორა, ოქროს ჯვარი, აი მათი იდეალი! თუ ქველად სისხლის ცრემლებით სწერდნენ, დღეს მყუდროებაში ოქროს კალმებით მათი გადაწერა და მოვლაც ვერ მოუხერხებიათ. თუ ძველად მამები ხმლითა და ჯვარით ერს მიუძღოდნენ წინ და ჯალათთა წინაშე არა

კრთოდნენ, დღეს ჩვენი მამები პოლიტიკურ ზამთრის სუსხის დროს გაზაფხულს ელიან და გაზაფხულიდან კვალად ზამთარს, მაშინ ამოვიღებთ ხმას, ეხლა არა გვცალიანო! რუსი ბიუროკრატი ნ. დურნოვო ამოდ ამტყრევს სიფხიზლის კაკალს, ამოდ მოუწოდებს ჩვენს სამღვდელოებას თვით ისეთ კანონიერ მოთხოვნაზედაც, როგორც არის საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალია, მაგრამ... იგივე ძილი... იგივე სიცოცხლითვე ღპობა... სიდაშლეს! მაშ რას მაქნისია დღევანდელი სამღვდელოება? რაში იჩენენ შრომის უნარს? არც ერთი მხარე ჩვენი ცხოვრებისა მათ არ აინტერესებთ,

ისინი სულიერად დაიბოცნენ! თუ გამოვაკლებთ ებ. კირიონს, დავითს, ლეონიდეს, დეკანოზ კ. კეკელიძეს რომელიც ათას თანამდებობასაც უძღვება და სამეცნიეროდ თავის ძალ-ღონეს არ იშურებს, მაშინ დავინახავთ, ^{ქრისტეშვილი} ჩვენი სამღვდელოება გროშად არა ღირს, არც ერთ ფარად! მათი მისია უდარდებლობისა და სიმსუქნის მიღწევაში გამოიხატა. მათ მიადწიეს მიზანს და სწორედ ამ მიზნის მიღწევამ გარდაქმნა ცოცხალ ლეშებად.

ქართლელი.

მასალები სამელიორაციო კრებისათვის

(დამატება)

რომანოვის ფონდის კანონ-პროექტის უკეთესად გასაცნობად, ჩვენ საქიროდ ვსთვლით გავაცნოთ მკითხველებს ზოგიერთი სხვა კანონ-პროექტები, რომელთაც რამოდენიმედ დამოკიდებულება აქვთ საერთოდ რუსეთის სამელიორაციო საქმეებთან.

მოყოლებული 1909 წლიდან, ვიდრე 1914-დღე სამელიორაციო კრებებზედ იყო განხილული მთელი რიგი საკითხებისა, რასაც განსაზღვრული დადგენილება მოჰყვა

რუსეთის სამელიორაციო კრების საბჭომ შემდგომში თავი მოუყარა ყველა ამ დადგენილებათ, განხილულ საკითხებიდან გამოარკვია საქმის ვითარება და გამოიტანა თავისი დასკვნანი, მთელი მასალა გამოსცა ხუთ წიგნაკად, რომლებშიაც მოქცეულია საკითხები: საორგანიზაციო, სამოსწავლო, სამეცნიერო და საფინანსო; ყოველი ამათაგანი ცალ-ცალკე.

აქ მოგვყავს რამდენიმე ნიმუში ამ კრების საბჭოს გადაწყვეტილებისა.

1) მიწის გასაუმჯობესებელი ამხანაგობანი. მიწათ-მოქმედების და მიწათ მოწყობის უწყებამ შეიმუშავა კანონ-პროექტი მიწის გასაუმჯობესებელ ამხანაგობათა, რომელიც ემყარება შემდეგ პირობებზედ. ამხანაგობას შეადგენს რამდენიმე პირი, რომელნიც შეიმუშავებენ წესდებას და წარუდგენენ გუბერნატორს დასამტკიცებლად. ნიმუში ასეთის

წესდებისა უკვე შემუშავებულია მიწათ-მოწყობ უწყებისაგან.

ახლად შემდგარ ამხანაგობათ შეუძლიანთ შეიტანონ ასეთ წესდებაში შეცვლა ფსონის (პაის) რაოდენობისა და გასავალის მოწესრიგების შესახებ, ასეთი ცვლილება შეუძლიან შეიტანოს წესდებაში ამხანაგობამ თუ მსურველია ამხანაგობის შემადგენლობის ორი მესამედი ან ორ მესამედზედ მეტი.

როდესაც ამხანაგობა გააუმჯობესებს რომელიმე წევრთაგანის მიწას ან გასწევს რაიმე ხარჯს მისთვის, შეუძლიან აგრედვე ასწიოს ან დასწიოს გადასახადი წევრისა იმისდა მიხედვით თუ რამდენად სარგებლობს იმ საქმით, რომელიც გააკეთა ამხანაგობამ, ან თუ სარგებლობს რამდენიმე წევრი მაშინ ამ წევრებს დააკისრებს გადასახადს სარგებლობისა დაგვარად.

თუ ამხანაგობამ თავისი მოქმედებით ასარგებლა და მიწა გააუმჯობესა ისეთ პირსაც, რომელიც ამხანაგობაში არ არის და არცა მსურს ამხანაგად შესვლა, მაშინ ამხანაგობას შეუძლიან კანონით მოითხოვოს ამნაირი პირისაგან მისი შესაფერისი გადასახადი. თუ ამხანაგობის საქმე მოითხოვს თავის მოქმედებას ისეთი პირის მიწაზედაც, რომელიც არ არის წევრი ამხანაგობისა და წინაც აღუდგა ამხანაგობას საქმის განხორციელებაში, ამ შემთხვევაშიაც ამხანაგობამ უნდა სამართლით მოითხოვოს წინააღმდეგ პირისაგან თანხმობა.

ყოველი ამგვარი მოთხოვნილება ამხანაგობათა კერძო პირებისადმი უნდა იყოს მიმართული სამაზრო კომისიაში სასოფლო მეურნეობის წესდების მე-160 მუხლის ძალით.

წევრი რომ გამოვიდეს ამხანაგობიდან საჭიროა თანხმობა მის გასვლაზედ ამხანაგობის შემადგენლობის ორი მესამედისა ან მეტიისა.

ამხანაგობა შეიძლება მოისპოს მხოლოდ მისი ყველა წევრის სურვილით.

2) სამელიორაციო მოქმედება საერთო ხასიათისა.

მიწათ-მომწყობ უწყებასავე აქვს შემუშავებული კანონ-პროექტი მიწის გაუმჯობესებისა და გაუმჯობესებულ მიწის გაფუჭებისაგან გადარჩენისა, როდესაც ამ საქმეს ეწევა არა კერძო პირი ან საზოგადოება, არამედ ერობა ან მმართველობა.

ამ კანონ-პროექტის მთავარი დებულებანი შემდეგია.

თუ ერობას ან მმართველობას სწადიან შეიტანოს რამე გაუმჯობესება მამულში, ან გაუმჯობესებულ მამულის შენახვაზედ ზრუნვა საერთო სარგებლობისადა მიხედვით, მაშინ ურთიერთ თანხმობით ამართავენ ერთად კრებას, რომელზედაც განიხილავენ საქმის ტექნიკურ მხარეს, სამოქმედო მამულის რაოდენობას და ხარჯის გაღების რაოდენობას.

შესაფერისი საქმის გამორკვევა ასეთის პროექტის შესადგენად ხდება თანახმად სასოფლო მეურნეობის წესდების მე-264 მუხლისა. (კანონ. კრებული, ტომი III, ნაწ. მე-2, 1903 წლ. გამოც.).

როდესაც ტექნიკურ პროექტს შეადგენენ ისეთი საქმისათვის საერობო ან სამმართველო დაწესებულებანი, შემდეგში შეიმუშავენ წინასწარ ხარჯთაღრიცხვას, თუ ვინ რამდენი ხარჯი გასწიოს: ერობამ, ხაზინამ და კერძო პირებმა და აცნობებენ ამას იმ დაწესებულებებს და იმ პირთ, ვისაც საქმე შეეხება.

დასასრულ, ხარჯის განაწილებისა სამელიორაციო საქმისთვის, რომელსაც საერთო სარგებლობა მოაქვს, ხარჯს გადაიხდიან: ა) ხაზინისას—მთავარი სამმართველო მიწათ-მომწყობისა და მიწათ-მოქმედებისა, ბ) ერობისას—საერობო კრებები თვისი დამტკიცებით და გ) კერძო პირებისა—თვით კერძო პირნი. თუ კერძო პირთ უარი განაცხადეს ხარჯის გაღებაზედ, მაშინ მათს წინააღმდეგ იწარმოებს ზემოდ დასახელებული მე-260 მუხლი სასოფლო მეურნეო-

ბის წესდებისა სამაზრო კომისიის საშუალებით.

როდესაც პროექტი შემუშავდება თავის ტექნიკურის მხარით და დამტკიცდება მიწათ-მომწყობ მთავარ სამმართველოსაგან, მაშინ საქმის დაწყები დაწესებულება, ერობა იქნება ის თუ მმართველობა, მიჰმართავს კერძო პირთ, რათა იგინი შეუდგენ საქმეს ან ცალკ-ცალკე, ან კიდევ ერთად როგორც საზოგადოება.

მკვიდრი.

გერმანელთა ოცნებანი

მას შემდეგ, რაც ომის დმერთმა ევროპის სახელმწიფოთა ზარბაზნების კონცერტი დააგუგუნა, სიკვდილის ლანდმა წამოჰყო თავი და შემზარავი სახით თავზე დაჰხარხარებს არა თუ პატარ-პატარა ერებს, არამედ თვით პირველ ხარისხიან სახელმწიფოებსაც კი. განსაკუთრებით სიმკაცრემ თავი იჩინა გერმანიისა და ინგლისის შუა: „ან ერთი, ან მეორე!“ აი ის დამახასიათებელი სათაური, რომელიც დაერქვა მათ წინ გადაშლილ ომის ველსა.

რატომ მოხდა, რომ უმთავრესად ეს ორი სამყუო შეეჯახა? რა იყო ამის მიზეზი? ნუ თუ მართო გერმანელების მიერ ბელგიელთა ნეიტრალიტეტის დარღვევა? რა თქმა უნდა, არა! ამანვედ ორთავეს თავ-თავიანთი გასამართლებელი საბუთები აქვთ: უმთავრესად მეტოქეობა! ინგლისი ზღვათა-დედლოფლად ითვლება. მთელი საზღვაო ვაჭრობა მის ხელთ იყო. აღმოსავლეთი, დასავლეთი თუ ჩრდილო ამერიკა ვაჭრობის მთავარი ასპარეზი იყო, სადაც მისი აფრა-გაშლილი ხომალდები დასცურავდნენ. მაგრამ დადგა დრო, ბისმარკის მიერ გაერთიანებულმა გერმანიამ წელი გაიმაგრა. მისი ზრდა დღით-დღე საოცარ სახეს იღებდა. მინა მრეწველობა, გარედ კიდევ ხელის გაშლა და ნელ-ნელა ახალ-ახალი ხომალდების აგება, რა თქმა უნდა, შეუძმნეველი არ რჩებოდა ინგლისს, შურის ძიება ისადგურებდა მის გულში, რომ მოხერხებული მომენტი შეერჩია და ადრევე ფრთები დაეკრევიანებინა ტევტონთა ველურ გენიოსობით მოსაზრდოვე თანამედროვე გერმანიისთვის.

მაგრამ თუ ფრთხილი ზღვის დედოფალი ამ ფიქრებში იყო, თავის მხრით, წათამამებული გერმანიაც ოცნების ფრთებსა შლიდა, გულში თავის მომავალ ბედს ნეტარებით შეჰხაროდა, უკვე შარავანდელით მოსილ მომავალ გერმანიის იმპერიას ბროლის კოშკებად აშენებდა და ხალხსაც ამ სანეტარო დღისთვის ამზადებდა. რაში გამოიხატა ეს საშხადისი? ან რატომ ვერაფერ ამჩნევდა მას? ამ კითხვებზე რომ ვუპასუხოთ, საქმარისია ოდნავი თვალი გადავაფლოთ დღევანდელ ომის გამო თვალ გახელილ პრესას, რომელიც ფარდასა ჰხდის გერმანელთა უკანასკნელ ხანებში გამოსულ ლიტერატურას, სადაც ნათლადა სჩანს მათი ზრახვანი, მათი ოცნებანი. სანიმუშოდ თვალი გადავაფლოთ ეურნალ-გახეთებში გაბნეულ ანგარიშებს გერმანელთა კახულ ლიტერატურაზე: ჯერ კიდევ ომის დაწყებამდე გერმანიაში გამოსულა ერთი რომანი: „მომავლის ომი“, სადაც ინგლისსა და გერმანიის შორის ომის შესაძლებლობაზე ლაპარაკობენ. მართალია, რომანში ინგლისელები პირველნი გადმოდინან გერმანელთა ტერიტორიაზე, მაგრამ საბოლოოდ ეს უკანასკნელნი იმარჯვებენ. არის მეორე რომანი, სადაც აწერილია ომი, რომელიც ვითომც 2006 წ. მოხდებოდა, ე. ი. ტეხნიკის საოცარ განვითარების დროს. 1905 წ. რომანისტს ნიშანს დაუწერია მოთხრობა „გერმანელის ოცნება“, სადაც თითქმის აღშფოთებით აღნიშნავს ინგლისის საზღვაო ბატონობას, რომელიც მალე მთელს მსოფლიოს ხელში ჩაიგდებსო“. აქ ავტორი გადაჭრით აღნიშნავს, რომ ამ გვარ ბატონის თავიდან მოსაცილებლად საჭიროა გერმანია და რუსეთი შეერთდესო.

განსაკუთრებით ყურადღების ღირსია ერთი ეპიზოდის აღწერა, სახელდობრ გერმანელთა ჯარების გადასხმა ინგლისში: გერმანელთა ჯავშნოსნები ნელნელ უახლოვდებიან შოტლანდიის ნაპირებს. „ვილჰელმ-დამპურობელიდან არც ერთმა უძლიერესმა მტერმა ინგლისისამ თვით ფილიპე II-მ და ნაპოლეონმაც კი ვერ მოახერხეს ინგლისის მიწაზე ჯარი გადაეყვანათ. ნუ თუ გერმანია კი მოახერხებს?“ შემდეგ აწერილია, თუ წყალ-ქვეშა ნავებით

როგორ გადადიან ედინბურგ-კესტილის ნაპირებზე და აქედან მიეშურებიან ლონდონისკენ, ნაპირზე გერმანიის ფლოტი ჰყარაულობს, რომელიც ინგლისსა დაამარცხებს და ომსაც ბოლომდე უყვება. ინგლისი გერმანიის ახალშენადა ხდება.

ამ გამარჯვებით დამთვრალი მხედართმთავარი სიამოვნებით ივსება, თვალები უბრწყინავს: „დღევანდელი დღე დიდებული დღეა, — ამბობს იგი: დღეს მათი დიდებულება ჩვენი იმპერატორი ლონდონში შებრძანდება. ღმერთმან ინებოს, რომ ეს იყოს უკანასკნელი ომი მომავალ გერმანიის საბედნიეროდ!“

ასეთი ოცნებით იკვებებოდა თანამედროვე გერმანია. ვ. ფრიჩეს მოწმობით, ეს რომანი თითქმის ახალგაზდობის სახელმძღვანელო წიგნად გარდაიქცა. ახალგაზრდათა იმედები თავბრუ დამსხმელ სიამაყემდე გადადიოდა და მოუთმენლად ელოდა სანატრელ დროს. ამ ეამმაც დაჰკრა, ომის ნაინათი აღზრდილი ახალგაზდობა ხმილსა და მუხარადს იკრავს და ინგლისის დამარცხების იქით მთელ ქვეყნის დაპყრობაზე ოცნებობს...

ლიოგენი.

ბალკანეთის საკითხი

სამთა შეთანხმების დიპლომატები, რაც ძალი და ლონე აქვთ, ცდილობენ ბულგარეთი და სერბია ერთმანეთს დაუახლოვონ. მაგრამ, როგორც გადმოგვცემენ, დაინტერესებული მხარეები ვერ ურიგდებიან ერთმანეთს.

ბულგარეთის პასუხისმგებელი დიპლომატი, რომელიც ამ მოკლე ხანში სოფიაში მოვიდა და ძალიან კარგად იცნობს ბულგარეთის მთავრობის სურვილებს, ამბობს:

„სანამ ბუქარესტის ხელშეკრულება არსებობს, ბულგარეთისა და სერბიის დაახლოებაზე ლაპარაკი არ შეიძლება. ფაქტიც არ შეიძლება იმაზე, რომ ბულგარეთი სერბიას მიუშველოს, ხანამ ძველად-

მანვე ბუღვარეთის კუთვნილი მაკედონია სერბიას ეჭირება. ბუღვარეთის საზოგადოებრივი აზრი, ბუღვარეთის პოლიტიკური მოღვაწენი დამოუკიდებლად, პარტიულ განსხვავებისა, შთელი ბუღვარეთის ხალხი, სულ იმას დადავებს, რომ ბუღვარეთის ჯერ უნდა მაკედონია დაუბრუნდესო. მართალია, ესაა იმას ჩაკერხურხულებს, თქვენი ერთგულა საკითხი მაკედონიით არ განისაზღვრება, თქვენ უნდა იზრუნოთ ბალკანეთის მეორე ამის დროს წართმეული ფრანკია აღრიანობლიანათ დაიბრუნოთ; ცდილობენ ბუღვარეთის სურვილები ამ მხარისაკენ მიმართონ, მაგრამ ბუღვარელები ფიქრობენ, აღრიანობლია ბაღვარს და ბაღვარს უმიანობდაც ისევე ჩვენ დაგვრჩებაო. იქნება, ბუღვარეთისათვის არც კი არის იმი საჭირო, რომ აღრიანობლია დაიბრუნოს. იქნება, აუშვ ჯერ არ არის დამტკიცებული, ასმაფეთი დასთანხმდეს კიდევ და უდავიდარბოდ გადმოგვრეს აღრიანობლია, თუ კი ბაღვარია ნეიტრალიტეტს დაიცავს. მაგრამ ამასე დაპარაკი მერმე; ამ საათს მორიგ საკითხად ეს არ ითვლება. მე სხვა გარემოება მაღაჯვებს. რუსეთის საზოგადოებრივი აზრი, ჰრესასა და მთავარ დიპლომატებს შორის, — არათფიციალურად, — ბუღვარეთს ათასწარი მთხობნილებათ უუენებენ წინ და ამასთანავე დაპარაკობენ რაღაც ძალიან გამოურკვეველ, ბუნდოვან კომპლესაციებზე. როგორც სჩანს, პარტიო სერბიამა და საბერძნეთმა გამონახეს სრულიად რეალური, კონკრეტული წინადადება. ხომ მისცეს საბერძნეთს ებირის დაჭერის ნება, ხომ სერბიასაც დაჭირდნენ, ბოსნიას, ჰერცეგოვინას, დაღმაცის და კიდევ სხვა რაიმეს მიღებო. აბა რას დაჭირდნენ ბუღვარეთს, რისთვის უნდა იხსნას ბუღვარეთმა მისთვის საზინდარი სერბია, — სერბია, რომელიც არ დაკმაყოფილდა მაკედონიის წართმევით და, — როგორც დასამდვილებათ ვიცით კიდევ, — ზავით შეეკრა საბერძნეთს და რუმინიას ბუღვარეთის წინააღმდეგ? არა, ბუღვარეთი სერბიას გადასარჩენად არ გაემზადება, ვერ გაბედავს დანკისატურ წამოსახიხამის მოგვებას და ახალ ავანტიურას არ გამოეკიდება. ბუღვარეთის წინ კანკრეტული მიზანი დგას, კონკრეტული საკითხი, რომლის მიღწევასაც ეცდება. ათვის დღეში არ უნდა დავივიწყეთ, რომ ბუღვარეთი უმაკედონიით ვერ იარსებებს. ეს ადრე და თმეგა ჩვენი პოლიტიკური საკითხებისა და ჩვენ ერთგულ ზრახვითა. მე არ ვამბობ, — სთქვა ბოლოს დიპლომატმა, — რომ კომპრომისები სრულიად შეუძლებელი იყოს,

მაგრამ თუ იქნება, ისიც მხოლოდ ამ ნიადაგზე და ისიც ისეთი, რომელიც ბუღვარეთის სურვილებს კახნიასა და იმტობით არ განსაზღვრავს. ეს ბუღვარეთს არ დაკმაყოფილებს, ამასე ბუღვარეთი არ დაჭეუება“. („რუს. ვედ.“) შიზ-ნიქონიკა

ჩვენი დაჭრილები

თბილისში ხმა გავრცელდა, რომ ქართველ დაჭრილებს ჩრდილოეთ კავკასიის ქალაქებში ჰგზავნიან: არმავირში, პიატიგორსკში, კავკავში და სხვა ქალაქებში.

ვერ წარმოგვიდგენია, რომ საქართველოს სატანტო ქალაქში ქართველ დაჭრილებისათვის აღგილი არ ყოფილიყოს.

მით უფრო, რომ ყველა სხვებისათვის ასეთი აღგილები მრავალია.

რით ავხსნათ ასეთი მოვლენა, როდესაც ქართველ დაჭრილებს სამშობლოს ამორებენ?

ან უნდა ავხსნათ ჩვენი ქართველობის დაუღვერობით ან და როგორც ხმები ქალაქში დადის ტენდენციურ ამორჩევით:

სომხებს აქ არჩუნებენ, ქართველებს კი იქა ჰგზავნიან.

თუ მართლა ასეა... ვწუხვართ...

ჩვენის წარმოდგენით თბილისის ყველა ლაზარეთები ყველა ეროვნებისათვის საერთო უნდა იყოს...

არ უნდა იყოს ქართული, სომხური და რუსული ლაზარეთები, არამედ ლაზარეთები ყველა დაჭრილთათვის.

სადაც სომხის სისხლი იღვრება იქ არა ნაკლებ ქართველ ერისაც და რუსებისაც იღვრება...

მაგრამ ვიმედოვნებთ, რომ ეს უცნაური ხმები არ არის მართალი და ქართველ დაჭრილ შემართაც თბილისის ლაზარეთებში საკმაო საწოლებს დაუთმობენ და წესიერად მოუვლიან ავადმყოფებსაც.

ნაცარა.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

მიიღება ხელის მოწერა 1914 წ.

უძველესი კვირულ საზოგადო. გამომცემი

და სალიტერატურო უწყებას

„კლდე“-ზედ.

ფასი წლის ბოლომდის თითხმეტი მანქანი

ცალკე ნომერი უფელგან 10 კაპ.

მოკითხეთ უკველა რეგისტრაციასთან

თბილისში - გ ა ზ ე თ ი

„ახალი ქართლი“

გამოდის ქ გორში, კვირაში ორჯერ—ხუთშაბათობით და

კვირაობით. ცალკე ნომერი ღირს ერთი შაური. დაკვეთით წლის დამლევამდე 80 კაპ. ხელის მოწერა მიიღება: ივ. ავალიშვილთან, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მალაზიაში და გაზეთის თბილისელ აგენტთან ვიქ. მექანარიშვილთან, დოშეთის ქუჩა № 31.

